

Bc. Petra Dundáčková: *Egon Bondy a jeho ateismus. Porovnání odborných a beletristických děl.* FHS UK, Praha 2015, 83 s. + příloha (4 s.).

Dílo samorostlého filosofa a filosofujícího beletristy Egona Bondyho nepochybně patří – podobně jako dílo jeho staršího souputníka Ladislava Klímy, v práci překvapivě nezmníněného – do českých kulturních a duchovních dějin 20. století a autorčina pozornost věnovaná Bondyho „řešení“ problematiky náboženství a ateismu je v tomto kontextu zcela náležitá. Nemohu naneštěstí totéž tvrdit o výsledku její práce, jež sice byla úctyhodná svým rozsahem (autorka se seznámila s celým knižně vydaným Bondyho dílem a více či méně relevantně s ním pracuje), v řadě ohledů však postrádá akademickou metodu, akribii a preciznost, lapidárně řečeno – „Sitzfleisch“.

Práce je rozdělena do tří nestejně dlouhých částí. V první z nich autorka „teoreticky ukotvuje“ vlastní výzkum (s. 10-24), klade relevantní výzkumnou otázku – „zda guru undergroundu[,] (sám sebou) považovaný za ateistu[,] vůbec připouští teistickou variantu, jakými znaky se vyznačuje jeho ateismus a zda jej není možné pojímat v určitém ohledu jako zástupce české církevně nezakotvené moderní religiozity“ (s. 8) –, nastiňuje analytickou metodu, určitý dobový kontext a rovněž přibližuje dosud existující literaturu o Bondyho (literárním) díle. To vše by bylo v pořádku, kdyby autorka daná prolegomena v práci skutečně jako taková použila. Nenamítám nic proti možnosti interpretovat Bondyho filosofii prostřednictvím Ricoeura, ačkoli ji osobně nepovažuji za snadnou, k tomu však ve vlastním textu práce nedochází. Bondy je vykládán mnohem spíše „sám ze sebe“, resp. prostřednictvím autorčiny interpretace jeho filosofie a autorčina – nijak nedefinovaného – porozumění náboženství, nebo nanejvýš v kontextu moderních českých (ne)religiozít, jež jsou sice naznačeny, avšak sotva do patřičné hloubky (s. 22-23). I to by jistě bylo náležité, autorka by se však s těmito složitými otázkami musela vyrovnat na přeci jen větším rozsahu, prostřednictvím jasně definovaných pojmů (kupř. ne/zařazení Bondyho do kontextu New Age na s. 10 by předpokládalo definici tohoto pojmu, v práci ovšem absentující; obdobně např. „neo-durkheimovská religiozita“ na s. 22 či chybějící odkaz k uvažovanému posunu od religiozity ke spiritualitě na následující straně) a bez zjevných nepřesností či alespoň problematických tvrzení (nedomnívám se, že Bondy psal „beletrii v hávu filosofie“ (nebo naopak) z důvodu „nemožnosti volně publikovat v autoritářském režimu“, jak se tvrdí na s. 14 – právě zde by ostatně bylo na místě srovnání s Klímou; nemyslím ani, že proto na jeho dílo „nelze aplikovat běžné postupy literární teorie“, ad s. 15; rovněž nesouhlasím s tvrzením, že v první polovině 20. století český „stát se snažil o nastolení nejtvrďšího sekularizačního modelu po vzoru Francie“, na s. 22). Autorka sice zpracovala značné množství sekundární literatury, její prolegomenální relevance vzhledem k celku práce je však naneštěstí nedostatečná.

S obdobnými problémy se potýká druhá úvodní část (s. 25-42), věnovaná popisu Bondyho života a díla, který na mnoha místech přechází k jejich sociokulturním kontextům (podstatněji, než k tomu docházelo v první části práce). Opět musím konstatovat náležitost daného oddílu a současně jeho nedostatečné, spíše zkratkovité zpracování: autorka kombinuje různé zdroje a typy informací, aniž by jim vtiskla jednotný výkladový rámec, věcnou správnost pak často znevažuje problematickými, ne-li vyloženě nesprávnými tvrzeními. Hned na první straně „pobaví“ „Salvatorem Dalí“ (s. 25; správně má být „Salvador“) a „bretonským“ stylem (namísto „bretonovského“), závažnější jsou nicméně omyly typu výkladu utužení stalinismu „neúspěchem komunistů získat moc v socialistických satelitech mírnou cestou“ (s. 26), železné opony obavami Západu z šíření komunismu (s. 27), situování „socialistického realismu a výchovného budovatelského románu“ do období tzv. normalizace (s. 34) ad. Rovněž v textu zmíněná Bondyho spolupráce s StB (s. 30) nebo „represivnost“ režimu osmdesátých let v kontextu dominance rocku a punku (s. 31) by si zasloužily nějaké vysvětlení. Přes uvedené výhrady představují obě první části předložené práce alespoň jakýs–takýs úvod k jejímu meritu, spočívajícím v rozboru Bondyho filosofických a beletristických textů vzhledem k otázce autorova ateismu.

To je předmětem třetí, z podstaty věci nejobsáhlejší části práce (s. 43-75). Metoda obsahové analýzy textů vzhledem k určitým termínům a/nebo obsahům je zcela přijatelná (spíše než „narrativní

analýza“, o níž se mluví na s. 11 a kterou autorka prakticky neprovádí), nelze však jednoznačně souhlasit s dvojitým důležitým omezením: (a.) autorka si pro podrobnější analýzu vybrala jen úzký výsek Bondyho děl, jež označila za „nejreprezentativnější, ... dle mého názoru jsou tam myšlenky o uspořádání světa a bohu vyjádřeny nejjasněji a nejsrozumitelněji“ (s. 43), aniž se obtěžovala jakkoli definovat kritéria výběru; (b.) zcela pominula jeho společensko-politické eseje a (především) jeho interpretace dálněvýchodní filosofie a další „výkladové“ práce, protože „neobsahují autorovo subjektivní pojednání otázky boha“ (s. 44) – přinejmenším v případě Bondyho výkladu buddhismu s tím v žádném případě nelze souhlasit. V tomto kontextu rovněž připomínám, že autorka sice prostudovala celé Bondyho knižně vydané dílo, pominula však jeho důležité akademické články ze šedesátých let (především z *Filosofického časopisu*), které do knižních publikací nevstoupily buď vůbec, nebo v upravené podobě.

Vlastní rozbor Bondyho díla začíná jeho filosofií, především tzv. nesubstanční ontologií, která je představena sice krátce a s nutnými zjednodušeními, zdá se mi nicméně, že dostatečně věrně. Autorka oprávněně klade důraz i na Bondyho koncepci „živého boha, který je aktivní a neidentický s vývojem života i universa“ a na jeho odmítání náboženských institucí (obojí s. 52), druhé téma však pohříchu dále nerozvádí, ačkoli jeho prostřednictvím by šlo dobře ukázat poměrně úzké, substancialistické Bondyho pojetí náboženství a z něj (možná) vyplývající jeho údajný ateismus (srov. s. 54). Uvažovala-li přitom autorka dřív o možném funkčním pojetí religiozity (s. 21), v analýze Bondyho díla se to naneštěstí neprojevovalo. Po rozboru (části) Bondyho filosofie je pozornost věnována jeho beletristickému dílu, především rozsáhlejší povídce *Nepovídka*. I v tomto případě mi rozbor přijde adekvátní, alespoň pokud jde o manifestní (explicitní) rovinu práce s ne/náboženskými pojmy a koncepty, práce však kupř. neobsahuje nic z druhdy slibované intertextuality (s. 11; intertextualitu by bylo víc než vhodné použít alespoň ve zcela zjevném případě *Bratři Ramazových* na s. 62-63). Závěry výzkumu, shrnuté na s. 74-75 a opětovně v samotném závěru práce (s. 76-77) proto zůstávají „na půli cesty“. Autorka má nepochybně pravdu v tom, že Bondyho literární dílo je namnoze beletrizovanou filosofií a může být jako takové poměrně snadno obsahově analyzováno, stejně jako v tom, že Bondy se snaží po svém dobrat základních otázek bytí a lidské existence. Odmítá a karikuje přitom (úzce) substancialně pojaté náboženství a současně snad lze přijmout i tvrzení, že v jeho díle je „implicitně přítomna touha po víře, domovu a lásce, jež víra implikuje“ (s. 74). Není mi ovšem jasné, jaké prvky a proč „v jeho díle ... mohou být do jisté míry klasifikovány jako implicitně náboženské“ (s. 75), chybí doklad pro – věcně patrně správné, ale z práce neplynoucí – tvrzení, že „svým modelem církevně nezakotvené religiozity myšlenkově navazuje na řadu českých intelektuálů“ (s. 77) a nemohu souhlasit ani s přeceněním Bondyho „širokých znalostí jak o náboženství, tak filosofii[,] a to nejen evropské, nýbrž i indické a čínské“ (s. 76; jedním z problémů je právě příliš úzké pojetí religiozity a z něj „automaticky“ plynoucí tzv. ateismus). Jestliže si autorka pokusem o komparativní rozbor náboženství a ateismu v Bondyho filosofickém a prozaickém díle stanovila náročný úkol, musím naneštěstí konstatovat, že mu dostala jenom dílčí měrou.

Rovněž po formální stránce předložená práce vykazuje řadu nedostatků. Poměrně časté jsou pravopisné a stylistické chyby (především v interpunkci a „přeskakování“ mezi gramatickými časy, nechtěně opačný smysl věty kvůli dvojitmu záporu na s. 12, „sto“ ve významu „s to“ na s. 17 apod.), zcela nevhodné je v akademickém textu obligatorní užívání pokleslého hovorového jazyka (zkoumání „jak se to s jeho (ne)vírou má“ na s. 8, 10; „beletristická omáčka“ na s. 20; termín „guru undergroundu“ na s. 23 aj.; edice „pod taktovkou“ M. Machovce na s. 42 aj.). Nedostatky vykazuje i seznam použité literatury, který nerozlišuje mezi prameny a sekundární literaturou, nesystematicky uvádí překladatele a v neposlední řadě obsahuje i drobné citační chyby: J. Horský a J. Šuch nejsou autory, nýbrž editory citovaného díla (s. 78), *Slovník českých spisovatelů* je nevhodně citován pod ÚČL AV ČR (s. 80).

* * *

Diplomní práce P. Dundáčkové *Egon Bondy a jeho ateismus* sice otevřela zajímavé a snad i významné téma z českých kulturních a duchovních dějin, jeho analytické zpracování má však k dokonalosti

daleko. Jednotlivé části práce netvoří logicky na sebe navazující, metodologicky jednotný celek, jímž by kvalifikační akademická práce měla být, a i když přinášejí některá nezpochybnitelná zjištění o obsahu a charakteru Bondyho díla ve vztahu k náboženství, téma zdaleka nevyčerpávají. Na podstatné části svrchu zmíněné badatelské otázky autorka neodpověděla a prostřednictvím provedené analýzy ani odpovědět nemohla, tím spíše to platí o dalších, v textu jen letmo zmíněných či naznačených analytických a interpretačních perspektivách. Vzhledem k vynaloženému pracovnímu úsilí je to škoda, předložená podoba práce je namnoze promarněnou šancí. Práci proto sice **doporučuji k obhajobě**, hodnotím nicméně jen jako **dobrou**.

V Praze dne 6. srpna 2015

Doc. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.